

พุทธศิลปกรรมบำบัด : การสร้างสรรค์ศิลปะเพื่อบูชาในประเพณี
ล้านนาของชุมชนบ้านร่ำเปิง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่
Buddhist art therapy : Creation of art for worship in lanna
traditions of Ban ram porng community, Mueang district,
Chiang mai province

พูนชัย ปันธิยะ

อำนาจ ขัดวิชัย

พระนิติพัฒน์ อุษจาโร

ธีระพงษ์ จาตุมา

พระครูสุภัทรวชิรานุกุล นวัชภัทร์ บัวปิ่น

Phoonchai Punthiya

Amnat Khadvichai

Phra Nithiphat Uchujaro

Teerapong Jatuma

Phakru Suphatrawachiranukul Nawatchaphat Buapan

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Chiang Mai Campus

ฉลองเดช คูมานูมาศ

Chalongdej Kuphanumat

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Chiang Mai University

Corresponding Author, E-mail : kingkong_emmi@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ข้อ 1) เพื่อสำรวจพุทธศิลปกรรมล้านนาในชุมชนที่สร้างสรรค์ขึ้นมาเพื่อการบูชาในงานประเพณีของชุมชนบ้านร่ำเปิง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ 2) เพื่อประมวลและคัดเลือกงานพุทธศิลป์เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในงานอนุรักษ์และเพื่อสร้างสรรค์นวัตกรรมของชุมชน 3) เพื่อจัดกิจกรรมถ่ายทอดองค์ความรู้

ในการสร้างสรรค์งานพุทธศิลปกรรมเชิงอนุรักษ์ และเชิงนวัตกรรมของชุมชนบ้านรำเปิง
ผลการศึกษาวิจัย พบว่า

1) การสำรวจงานพุทธศิลปกรรมนั้นมีใช้แต่เป็นเพียงสิ่งของ วัสดุ หรือสิ่งปลูก
สร้าง แต่งานพุทธศิลปกรรมยังเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจในหลายด้าน ที่ผู้คนในพื้นที่ให้ความ
สำคัญ 4 ประการ คือ 1) ตามหลักพระพุทธศาสนา 2) คุณค่าด้านจิตวิญญาณ 3) คุณค่า
ทางสุนทรียภาพ 4) คุณค่าทางเศรษฐกิจและการเมือง

2) ชุมชนมีผลงานที่มีความโดดเด่นมีความเป็นอัตลักษณ์ของพื้นที่ถิ่นล้านนาสูง
และสอดคล้องกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนบ้านรำเปิงให้ โดยใช้การอนุรักษ์นำมาส
ร้างสรรค์นวัตกรรมของชุมชนเพื่อการบูชาในประเพณีล้านนา

3)การจัดกิจกรรมการสร้างสรรค์งานพุทธศิลปกรรมเชิงอนุรักษ์ และเชิง
นวัตกรรมของชุมชนบ้านรำเปิง เพื่อนำองค์ความรู้ที่ได้มาสังเคราะห์กับชุมชน มีการเผย
แพร่ประชาสัมพันธ์ ตามสื่อต่างๆ รวมไปถึงการสร้างผลงานนวัตกรรมการสร้างสรรค์งาน
พุทธศิลปกรรมเชิงอนุรักษ์ และเชิงนวัตกรรมของชุมชน เพื่อนำไปต่อยอดในการสร้างสินค้า
หรือทางการตลาด ที่ใช้สอยได้จริงในปัจจุบัน

คำสำคัญ : พุทธศิลปกรรมบำบัด, การสร้างสรรค์ศิลปะ, ประเพณีล้านนา

Abstract

This research article It has three objectives: 1) To survey Lanna Buddhist art in the community that was created for worship in the traditional events of the Ban Rampeng community, Mueang District, Chiang Mai Province. 2) To compile and select Buddhist art to be applied in conservation work and to create innovations. of the community 3) to organize activities to transfer knowledge in creating conservation Buddhist art works and innovation of the Ban Ram Poeng community.

The results were found that:

1) Surveying Buddhist art works is not just things, materials, or buildings. But Buddhist art is still something that holds the mind in many

aspects. There are 4 things that local people give importance to: 1) according to Buddhist principles, 2) spiritual value, 3) aesthetic value, 4) economic and political value.

2) The community has outstanding works with high Lanna vernacular identity. and in line with the way of life of the Ban Ram Poeng community By using conservation to create innovations of the community for worship in the Lanna tradition.

3) Organizing activities to create conservation Buddhist art works. and innovation of the Ban Ram Poeng community To bring the knowledge gained and synthesize it with the community. There is public relations through various media, including the creation of innovative works and the creation of conservation Buddhist art. and community innovation in order to further develop the product or marketing that can actually be used today.

Keywords : Buddhist art therapy, Creation of art, Lanna traditions.

บทนำ

พุทธศิลป์การบำบัดนั้นเป็นการสร้างสรรค์ผลงานทางด้านศิลปะที่มีอยู่ในชุมชนพื้นถิ่นในล้านนา ที่แสดงออกมาในรูปแบบของงานพุทธศิลป์ที่เห็นได้ชัด คือ ในการประดับตกแต่งในศาสนสถานของวัด และในพิธีกรรมต่าง ๆ รวมไปถึงในวงการวิชาการศิลปะ ประวัติศาสตร์ศิลปะ และประวัติศาสตร์ล้านนาอย่างมาก ซึ่งการจะสร้างสรรค์นั้นก็จะต้องมีหลักธรรมที่เข้ามามีบทบาทของช่างล้านนาโบราณที่มีคติความเชื่อใดความเชื่อหนึ่งเป็นพื้นฐานที่ใช้ในการสร้างสรรค์นั้น ๆ ตามหลักธรรมที่จะนำคติความเชื่อใดของพระพุทธศาสนา มาสร้างตนเองให้มีความสุขในการสร้างสรรค์ผลงานเป็นลำดับแรก ให้ประสบความสำเร็จได้ ก็โดยการดำเนินชีวิตตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา และมีความเชื่อมั่นในตนเอง มีสติ ปัญญาที่จะนำตนเองให้ยิ่งใหญ่ในกิจของตน ทำให้เกิดความมั่นคงแก่ชีวิต จึงเป็นคุณสมบัติที่มีอยู่ในตัวของบุคคล มีศรัทธา ความเชื่อ มีวิริยะ ความเพียร มีสติ ความระลึกได้ มีสมาธิ ความตั้งใจมั่น มีปัญญา ความรู้ทั่วชัด ทั้งหลายเหล่านี้คือหนทางแห่งการบำบัดในการทำงานศิลปะตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา (ธฤชิตา แก้วภราดัย, 2565 : 33)

การสร้างสรรคศิลปะเพื่อบูชาในประเพณีล้านนา เป็นการส่งเสริม สืบสาน พื้นฟู ศิลปะ ที่หายไปหรือมีอยู่แล้วให้กลับมามีคุณค่ายิ่งขึ้น ผลักดันให้มีมูลค่าเป็นอาชีพเสริมแก่ ประชาชนในพื้นที่ สามารถนำศิลปะจากพื้นถิ่นให้มาเพื่อการบูชาในพระพุทธศาสนา เช่น การตัดตุ๊ก ภาชนะใส่เครื่องไทยธรรม เครื่องบูชาในเทศกาลประเพณีที่มาจากธรรมชาติ จะเป็นศิลปะที่ตกทอดจากรุ่นสู่รุ่น ทำให้เกิดการพัฒนาและนำสิ่งเหล่านั้นมาเป็นเครื่องบูชา ในประเพณีของชุมชนวัดร่ำเปิง จะเป็นสิ่งที่ทำให้คนรุ่นหลัง และคนในชุมชนเกิดความ ตระหนัก และมีความสนใจที่จะอนุรักษ์ ตลอดถึงสร้างความภาคภูมิใจให้คนในชุมชนมาก ขึ้น (สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม, 2562 : 2)

จากการที่ได้กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจอย่างยิ่งและเห็นว่าการวิจัย เรื่องนี้มีความสำคัญกับชุมชนบ้านร่ำเปิงเป็นอย่างยิ่ง เป็นการลงพื้นที่ในการสำรวจสิ่งที่ ถูกสร้างสรรค์ขึ้นมาเพื่อการบูชาในงานประเพณีของชุมชน และนำงานพุทธศิลป์เหล่านั้น มาประยุกต์ใช้ในงานอนุรักษ์และสร้างสรรค์นวัตกรรมของชุมชนในรูปแบบใหม่ ที่คัดลอก มาจากแบบเดิม รวมไปถึงการจัดกิจกรรมถ่ายทอดองค์ความรู้เชิงอนุรักษ์ และเชิงนวัตกรรม ของชุมชนบ้านร่ำเปิง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ผ่านการทำกิจกรรมแบบมีส่วนร่วมของ ชุมชน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสำรวจพุทธศิลปกรรมล้านนาในชุมชน ที่สร้างสรรค์ขึ้นมาเพื่อการบูชา ในงานประเพณีของชุมชนบ้านร่ำเปิง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อประมวลและคัดเลือกงานพุทธศิลป์เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในงานอนุรักษ์ และเพื่อสร้างสรรค์นวัตกรรมของชุมชนบ้านร่ำเปิง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่
3. เพื่อจัดกิจกรรมถ่ายทอดองค์ความรู้ในการสร้างสรรค์งานพุทธศิลปกรรมเชิง อนุรักษ์ และเชิงนวัตกรรมของชุมชนบ้านร่ำเปิง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

ระเบียบวิธีวิจัย

บทความวิจัยนี้มีขั้นตอนการดำเนินงานดังต่อไปนี้

- 1.เก็บรวบรวมข้อมูลจากปฐมภูมิ (Primary Source) จากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช 2539 พร้อมด้วยอรรถกถา ฎีกา อนุ ฎีกา ปกรณ์วิเสส และใช้ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Source) หนังสือ ตำรา บทความทาง

วิชาการ และรายงานการวิจัย นิตยสาร อินเทอร์เน็ต สิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง กับงาน พุทธศิลปกรรมล้านนาในชุมชนบ้านรำเปิง

2. ประชากรผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informations) เป็นแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Dept Interview) และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participants Observation) จำนวน 15 คน ซึ่งได้กำหนดผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ 1) พระภิกษุสงฆ์ในพื้นที่การวิจัย จำนวน 3 รูป 2) ผู้นำชุมชนและผู้บริหารองค์กรปกครองท้องถิ่น จำนวน 6 คน 3) ประชาชนท้องถิ่น จำนวน 6 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบบสัมภาษณ์ (Interview Form) เป็นการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Dept Interview) โดยใช้แบบสัมภาษณ์โดยกำหนดไว้แน่นอนเป็นระบบ มีขั้นตอนในการเตรียมคำถาม ที่จะสัมภาษณ์ไว้ล่วงหน้า (Structured Interview) ซึ่งผู้ให้สัมภาษณ์จะต้องตอบคำถามชุดเดียวกันและผู้สัมภาษณ์จะบันทึกคำตอบของผู้ให้สัมภาษณ์ ด้วยการบันทึกเสียง เพื่อนำไปถอดเนื้อหาหรือจดบันทึกลงในแบบสอบถามและเข้าไปร่วมสังเกตการณ์เป็นบางครั้ง

4.การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์เอกสาร (Documentary Analysis) ที่เกี่ยวข้อง แล้วนำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์เพื่อให้ได้เนื้อหาที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของงานวิจัย สรุปและอภิปรายผล โดยใช้รูปแบบการพรรณนา

ผลการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง พุทธศิลปกรรมบำบัด : การสร้างสรรค์ศิลปะเพื่อบูชาใน ประเพณีล้านนาของชุมชนบ้านรำเปิง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยขอสรุปผลการวิจัย ดังนี้

1. พุทธศิลปกรรมล้านนาในชุมชน ที่สร้างสรรค์ขึ้นมาเพื่อการบูชาในงาน ประเพณีของชุมชนบ้านรำเปิง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

งานพุทธศิลปกรรมของล้านนามีความสัมพันธ์กับพระพุทธศาสนาที่เข้ามา ประดิษฐานบนแผ่นดินล้านนามายาวนานจนกลายเป็นส่วนหนึ่งของวิถีในการใช้ชีวิตของ ผู้คนในชุมชนรำเปิง วิถีทางแห่งพุทธได้สอดประสานคนชุมชนรำเปิง ให้เป็นอันหนึ่งอัน เดียวกัน โดยอาศัยกิจกรรมต่าง ๆ ในทางพระพุทธศาสนาเป็นตัวเชื่อมโยง ก่อให้เกิดสังคม ที่ดี ขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปวัฒนธรรม อันเป็นรูปแบบที่งดงาม ร่มเย็นเป็นสุข และ มีแบบแผนเฉพาะของคนชุมชนรำเปิง โดยชาวชุมชนรำเปิง มีคติความเชื่อ และมีความ

เคารพและศรัทธาตามจารีตประเพณีที่ยึดถือปฏิบัติกันมาจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ดำเนินการสืบทอดกันมารุ่นสู่รุ่นทั้งนี้เพื่อบ่มบ่มให้เกิดประโยชน์เกื้อกูลแก่ตนในชาตินี้และชาติหน้า กับประโยชน์เกื้อกูลแก่ผู้อื่น เช่น ญาติมิตรผู้มีพระคุณ ตลอดจนสังคมส่วนรวมอันได้แก่ชุมชน สรุปแล้วก็คือ เป็นไปเพื่อประโยชน์ตนและประโยชน์ท่าน ตามหลักการบำเพ็ญกุศลกรรมทางพระพุทธศาสนา จากการลงพื้นที่สำรวจได้ข้อมูลในพื้นที่ โดยที่ชาวบ้านชุมชนบ้านรำเปิงให้คุณค่าต่าง ๆ ที่เป็นงานพุทธศิลป์ภายในชุมชน และมีมุมมองในด้านคุณค่าต่าง ๆ ไว้ดังนี้ 1) คุณค่าด้านประวัติศาสตร์ความเป็นมาของพุทธศิลป์ชุมชนรำเปิง 2) คุณค่าด้านศิลปะกับวัฒนธรรมของชุมชนรำเปิง 3) คุณค่าด้านศิลปะล้านนาในชุมชนรำเปิง 4) คุณค่าของพุทธศิลปกรรมล้านนาสมัยปัจจุบันต่อการเปลี่ยนแปลง 5) ความเชื่อที่มีอิทธิพลต่อการสร้างงานพุทธศิลปกรรมในล้านนา 6) อิทธิพลมาจากพระพุทธศาสนาของชาวชุมชนรำเปิง 7) ความเชื่อต่อประเพณีและวัฒนธรรมชุมชนรำเปิง 8) สังคมเชิงพุทธของชุมชนรำเปิง 9) การท่องเที่ยวเชิงพุทธของชุมชนบ้านรำเปิง 10) การศึกษาประวัติของพุทธศิลป์และวิวัฒนาการของพุทธศิลป์ ในด้านต่างๆ

และในปัจจุบันจากการสำรวจเชิงพื้นที่พบว่าสิ่งที่ชุมชนบ้านรำเปิงขาดหายไป คือ ผลงานพุทธศิลปกรรมด้านหัตถศิลป์ ที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา จึงต้องควรมีการสร้างสรรคขึ้นมาใหม่ในชุมชนรำเปิง ที่เป็นไปในแนวทางของการอนุรักษ์ และฟื้นฟู ด้วยการมองเห็นคุณค่าของคนในสังคมชุมชนรำเปิง ประการหนึ่งชาวชุมชนรำเปิงมีต้นทุนทางวัตถุที่เป็นธรรมชาติ เป็นพื้นที่ติดกับดอยสุเทพในเรื่องธรรมชาติจึงมีส่วนที่สำคัญกับชุมชน

จึงเป็นแนวคิดของทีมนักวิจัยว่าเป็นการสร้างวัดพุทธธรรมชาติให้สร้างความสุขทางจิตใจให้กับชาวชุมชนรำเปิงที่แฝงด้วยหลักธรรมพละ 5 ไปในตัว และการหาปัจจัยเพื่อผลกำไรของชุมชนที่ประกอบการร้านค้าภายในชุมชนให้มีรายได้เพิ่มจากสิ่งที่จะเรียนรู้สร้างสรรค์ สิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยให้คุณค่าของการสร้างพุทธศิลปกรรมด้านหัตถศิลป์ของล้านนาต่อไปในอนาคต

2. การประมวลและคัดเลือกงานพุทธศิลป์เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในงานอนุรักษ์และเพื่อสร้างสรรค์นวัตกรรมของชุมชนบ้านรำเปิง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

งานพุทธศิลป์ที่นำไปประยุกต์ใช้ในงานอนุรักษ์และสร้างสรรค์นวัตกรรมของชุมชนบ้านรำเปิง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ นั้นทางคณะผู้วิจัยได้คัดเลือกผลงานที่มีความโดดเด่น และสอดคล้องวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนบ้านรำเปิงให้มีความเป็นอัต

ลักษณะของพื้นที่ถิ่นล้านนาโดย ใช้การอนุรักษ์เพื่อนำมาสร้างสรรค์นวัตกรรมการของชุมชน ได้สร้างสรรค์ศิลปะเพื่อชุมชนในประเพณีล้านนา ประกอบกับคนในชุมชนมีทักษะในองค์ความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาของชุมชน มีการจัดกิจกรรมการอนุรักษ์และสร้างสรรค์นวัตกรรมการของชุมชน บ้านร่ำเปิงในงานพุทธศิลป์ประยุกต์ และการพัฒนาการตลาดการท่องเที่ยวโดยชุมชนร่ำเปิงแบบมีส่วนร่วม จะทำให้ชุมชนสามารถปรับกระบวนการทำงานของชุมชนให้มีแนวคิดทางการตลาดที่เหมาะสม สนองตอบความต้องการของ นักท่องเที่ยวและการทำงานร่วมกับผู้ประกอบการท่องเที่ยวที่เป็นพันธมิตรทางการตลาด ทำให้การเข้าถึง การท่องเที่ยวโดยชุมชน เป็นไปตามระบบและกลไกตลาดได้ชัดเจน รวมไปถึงการวางรูปแบบการดำเนินธุรกิจท่องเที่ยวเชิงพาณิชย์โดยชุมชนร่ำเปิงเป็นจุดศูนย์กลางให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่พร้อมดำเนินการท่องเที่ยวเชิงพาณิชย์กับผู้ประกอบการท่องเที่ยว ควรมี ส่วนประกอบหลัก ดังนี้ 1) มีจุดสนใจ (Attraction) 2) มีจุดหมาย (Destination) 3) สามารถเข้าถึงได้ (Accessibility) 4) สิ่งปลูกสร้างพื้นฐาน (Infrastructure) 5) ความสะดวกสบาย (Facilities)

กิจการเพื่อสังคม คือ กิจการหรือธุรกิจที่มีเป้าหมายในการแก้ปัญหาสังคม สิ่งแวดล้อม สุขภาพ หรือสภาพแวดล้อมของมนุษย์ เป็นหลัก โดยนำโมเดลธุรกิจมาใช้ในการแก้ปัญหาและสร้างรายได้ ซึ่งผลกำไรที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่นำไป ลงทุนเพื่อขยายผลต่อไป หรือนำกลับเข้าสู่ชุมชนบ้านร่ำเปิงในอนาคตได้ และกำหนดความหมายคุณลักษณะของกิจการเพื่อสังคม ดังนี้ 1) มีเป้าหมายทางสังคมและสิ่งแวดล้อม 2) มีรูปแบบการดำเนินการที่มีความยั่งยืนทางการเงิน 3) เป็นมิตรต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม 4) มีผลกำไรกลับคืนสู่สังคม 5) ดำเนินการอย่างโปร่งใส และต้องมีคุณลักษณะสำคัญ 4 ประการ ได้แก่ 1) เป็นองค์กรที่จัดตั้งขึ้นโดยมีเจตนาทางสังคมเป็นเป้าหมายหลักขององค์กร 2) การใช้รูปแบบธุรกิจในการดำเนินการ 3) การจัดการผลกำไรที่จะต้องนำไปขยายผลตามวัตถุประสงค์ทางสังคม [reinvestment] หรือประโยชน์สาธารณะ 4) การมีธรรมาภิบาลในกระบวนการบริหารจัดการ จนมีการพัฒนาถ่ายทอดและสร้างเครือข่ายการเรียนรู้การสร้างผลงานพุทธศิลป์เพื่อการบูชาในประเพณีชุมชนวัด บ้านร่ำเปิง หมู่ที่ 5 อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อเป็นการสร้างนวัตกรรมการของชุมชนที่ใช้ได้จริง และสามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชนในอนาคตได้ มีการพัฒนาแนวทางการตลาดการท่องเที่ยวสากลโดยชุมชนเชิงพาณิชย์โดยชุมชนร่ำเปิง เป็นจุดศูนย์กลางโดยใช้บูรณาการศาสตร์และศิลป์สู่ชุมชนแบบมีส่วนร่วม

3. การจัดกิจกรรมถ่ายทอดองค์ความรู้ในการสร้างสรรค์งานพุทธศิลป์กรรมเชิงอนุรักษ์ และเชิงนวัตกรรมของชุมชนบ้านร่ำเปิง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

การจัดกิจกรรมการสร้างสรรคงานพุทธศิลป์กรรมเชิงอนุรักษ์ และเชิงนวัตกรรมของชุมชนบ้านรำเปิง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ นั้นเป็นการทำกิจกรรมที่เกิดประโยชน์ต่อชุมชน ชุมชนจะได้เรียนรู้การจัดกิจกรรม การจัดทำแผนที่เป็นการพัฒนาการทำงานร่วมกันภายใต้บริบทของชุมชนบ้านรำเปิง ให้มีความครอบคลุมชัดเจน และสามารถนำไปปฏิบัติได้ง่าย เพื่อเป็นแนวทางการสร้าง และการเตรียมเข้าสู่สังคมใหม่ในประเด็นต่าง ๆ ได้แก่ ประเด็นการส่งเสริมด้านสุขทางด้านจิตใจ ภูมิปัญญา เกษตรสิ่งแวดล้อม สังคมและเศรษฐกิจของชุมชน ในการนำเอางานพุทธศิลป์ของวัดมาจัดกิจกรรมให้เกิดสิ่งใหม่เกิดขึ้นที่เรียกว่า “นวัตกรรมชุมชน” โดยมีการจัดกิจกรรมเพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการสร้างสรรคงานพุทธศิลป์กรรมเชิงอนุรักษ์ และเชิงนวัตกรรมของชุมชนบ้านรำเปิง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ อาทิเช่น กิจกรรมการปั่นลายคำล้านนา และการทำภาชนะใส่ของเพื่อบูชาในพระพุทธศาสนาด้วยใบตอง และการทำเครื่องสักการะในล้านนา เป็นต้น การนำองค์ความรู้ที่ได้มาสังเคราะห์กับชุมชนบ้านรำเปิงซึ่งมีศิลปวัฒนธรรมที่โดดเด่นในเชิงหลักของการท่องเที่ยวแบบธรรมชาติและนำธรรมชาติกลับมามีส่วนร่วมร่วมกับชุมชนอีกครั้ง มีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ผลงานที่ได้จากงานวิจัยสู่สาธารณชนในด้านการวิจัยและสร้างสรรค์ผลงานด้านศิลปวัฒนธรรมเชิงรูปธรรมใช้สอยได้ และเพิ่มมูลค่าทางการตลาดได้ ตามสื่อต่างๆ ดังนี้ 1) เพจมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ 2) เพจข่าวสารเมืองเชียงใหม่ไทเกอร์นิวส์ออนไลน์ 3) เพจข่าวเชียงใหม่นิวส์ออนไลน์ (ทรงวุฒิ ทับทอง / ธีรพล แสนเมืองมา, 2566 : ออนไลน์) รวมไปถึงการสร้างผลงานนวัตกรรมชุมชนเพื่อนำไปต่อยอดในการสร้างสินค้า หรือทางการตลาด ที่ใช้สอยได้จริงในปัจจุบัน รวมไปถึงการเสริมสร้างความสุขของชุมชนรำเปิงตามหลักพละ 5 จากการทำกิจกรรมร่วมกันในชุมชน ตามขั้นตอน ดังนี้ คือ ขั้นที่ 1 เสริมสร้างความเชื่อให้แน่วแน่ในสิ่งที่ถูกต้องตามเชื่อแน่วแน่ในคุณงามความดีว่า ทำดีต้องได้ดี ทำชั่วต้องได้ชั่ว ไม่หวั่นไหวไปกับสิ่งล่อใจที่จะชักจูงให้ทำในสิ่งไม่ดี ขั้นที่ 2 เสริมสร้างความเพียรพยายาม ให้มีความขยันหมั่นเพียรในการทำกิจกรรมต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ ขั้นที่ 3 เสริมสร้างให้มีสติ สัมปชัญญะ ให้มีสติจดจ่ออยู่ในปัจจุบันขณะและระคอง สติได้ตลอดเวลาเป็นการเสริมสร้างให้มีความตื่นตัวไม่หลงลืม ลดความประมาทในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ขั้นที่ 4 เสริมสร้างจิตใจให้มีความตั้งมั่น มีความสงบตั้งอยู่ในอารมณ์เดียวอย่างมั่นคง ขั้นที่ 5 เสริมสร้างความรู้ที่ถูกต้อง มีความคิดที่ถูกต้องตรงกับความจริงรู้ว่าสิ่งไหนคือสิ่ง ที่ชอบ สิ่งไหนเป็นสิ่งที่ไม่ชอบ สิ่งไหนดี สิ่งไหนไม่ดี ไม่หลงมกมายในอบายมุขต่าง ๆ เป็นการ เสริมสร้างให้มีความรอบรู้ในสิ่งต่าง ๆ อย่างถูกต้อง ไม่หลงมกมายในทางที่ผิด

ภาพที่ 1 : การเสริมสร้างความสุขของชุมชนรำเปิงตามหลักพละ 5

อภิปรายผล

การสำรวจพุทธศิลปกรรมล้านนาในชุมชน ที่สร้างสรรค์ขึ้นมาเพื่อการบูชาในงานประเพณีของชุมชนบ้านรำเปิง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ข้อค้นพบจากผลการศึกษาวิจัยสามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้ งานพุทธศิลปกรรมของล้านนามีความสัมพันธ์กับพระพุทธศาสนาที่เข้ามาประดิษฐานบนแผ่นดินล้านนามายาวนานจนกลายเป็นส่วนหนึ่งของวิถีในการใช้ชีวิตของผู้คนในชุมชนรำเปิง ในทางพระพุทธศาสนาเป็นตัวเชื่อมโยง ก่อให้เกิดสังคมที่ดี ขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปวัฒนธรรม อันเป็นรูปแบบที่งดงาม ร่มเย็นเป็นสุข และมีแบบแผนเฉพาะของคนชุมชนรำเปิง โดยชาวชุมชนรำเปิง มีคติความเชื่อ และมีความเคารพและศรัทธาตามจารีตประเพณีที่ยึดถือปฏิบัติกันมาจากอดีตจนถึงปัจจุบัน สอดคล้องกับงานวิจัยการศึกษาเพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูประเพณีทำบุญด้วยการสร้างพระพุทธรูปในจังหวัดน่าน ที่ได้กล่าวว่าการสร้างพระพุทธรูปไม่มีมาแต่สมัยอาณาจักรล้านนา ยุครุ่งเรือง ดังปรากฏในตำนานพระแก้วจันทน์ มีความเชื่อว่า การสร้างพระพุทธรูป

รูปนอกจากจะเป็นพุทธรูปและสืบทอดพระพุทธศาสนาแล้ว ในปัจจุบันยังมีผู้นิยมสร้างพระพุทธรูปเพื่อเป็นการบำเพ็ญกุศลสืบทอดอายุด้วย (สายันต์ ไพรชาญจิตร, 2545 : 65)

การประมวลและคัดเลือกรูปแบบพุทธศิลป์เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในงานอนุรักษ์และเพื่อสร้างสรรค์นวัตกรรมของชุมชนบ้านรำเปิง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ข้อค้นพบจากผลการศึกษาวิจัยสามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้ งานอนุรักษ์และสร้างสรรค์นวัตกรรมของชุมชนบ้านรำเปิง กับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนบ้านรำเปิงให้มีความเป็นอัตลักษณ์ของพื้นที่ถิ่นล้านนาโดยใช้การอนุรักษ์เพื่อนำมาสร้างสรรค์นวัตกรรมของชุมชน ได้สร้างสรรค์ศิลปะเพื่อบูชาในประเพณีล้านนา สอดคล้องกับงานวิจัยความสัมพันธ์ระหว่างคุณค่าศิลปกรรมกับการสร้างทัศนคติต่อตนเองและความผูกพันกับชุมชน” ที่ได้กล่าวว่าการเกิดขึ้นโดยชุมชนที่มีการเรียนรู้คุณค่าศิลปกรรมโดยเชื่อมโยงความคิดกับประวัติศาสตร์และความรู้ดั้งเดิมที่เป็นรากฐานของตน ก่อให้เกิดความเข้าใจ การตัดสินใจได้เอง ความมั่นใจ ความภูมิใจและความมีเกียรติภูมิ จะส่งผลให้เกิดทัศนคติต่อตนเองในเชิงบวกต่อการทำงานและหาจุดเด่นในการสร้างสรรค์ผลงาน (ศักดิ์ชัย เกียรติดิณาคินทร์, 2546 : 15)

การจัดกิจกรรมถ่ายทอดองค์ความรู้ในการสร้างสรรค์งานพุทธศิลปกรรมเชิงอนุรักษ์ และเชิงนวัตกรรมของชุมชนบ้านรำเปิง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ข้อค้นพบจากผลการศึกษาวิจัยสามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้ การจัดกิจกรรมเชิงนวัตกรรมของชุมชนบ้านรำเปิง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ นั้นเป็นการสรุปองค์ความรู้ของกิจกรรมให้เกิดประโยชน์สูงสุดในชุมชน เพื่อส่งเสริมด้านความสุข ภูมิปัญญา เกษตรสิ่งแวดล้อม สังคมและเศรษฐกิจของชุมชน ในการนำเอางานพุทธศิลป์มาจัดกิจกรรมให้เกิดสิ่งใหม่เกิดขึ้นที่เรียกว่า “นวัตกรรมชุมชน” สอดคล้องกับงานวิจัยการใช้ศิลปะบำบัดกับผู้ป่วยทางจิตเวช ที่ได้กล่าวว่าการใช้ศิลปะในการบำบัดทางจิตใจในบรรยากาศความสัมพันธ์เชิงบำบัดเพื่อมาเป็นการสื่อสารถึงความคิด อารมณ์ ความรู้สึก มีการทำการศึกษาผลดีทางสุขภาพจิต ผลทางสังคมของการทำศิลปะบำบัดที่เกี่ยวข้องกับผู้ป่วยจิตเวชทั่วไป ทั้งผู้ป่วยจิตเภท ผู้ที่มีปัญหาความเครียด ผู้มีปัญหการใช้สารเสพติด ผู้ป่วยโรคสมองเสื่อม แต่การศึกษาส่วนใหญ่จะเน้นการแสดงเทคนิคการบำบัด มีการศึกษาที่เป็นระดับการวิจัยเชิงทดลองแบบสุ่มและมีกลุ่มควบคุมน้อย สรุปได้ว่า การศึกษาส่วนใหญ่ของศิลปะบำบัดนั้นแสดงผลดีด้านความสุขทางจิตใจที่เกิดกับผู้รับการบำบัด แต่ยังมีความอ่อนด้อยด้านกระบวนการวิจัย จำนวนตัวอย่างในการศึกษามีน้อย มีการติดตามในระยะสั้น จำเป็นต้องได้รับการศึกษาที่มากขึ้นต่อไป (พงศกร เล็งดี, 2556 : 36)

องค์ความรู้จากการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง พุทธศิลปกรรมบำบัด : การสร้างสรรค์ศิลปะเพื่อบูชาในประเพณีล้านนาของชุมชนบ้านร่ำเปิง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ได้รับองค์ความรู้จากการสำรวจพุทธศิลปกรรมล้านนาในชุมชน ที่สร้างสรรค์ขึ้นมาเพื่อการบูชาในงานประเพณีของชุมชนบ้านร่ำเปิง พบว่าสิ่งที่ชุมชนบ้านร่ำเปิงขาดหายไป คือ ผลงานพุทธศิลปกรรมด้านหัตถศิลป์ ที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธรูปศาสนา จึงต้องควรมีการสร้างสรรคขึ้นมาใหม่ในชุมชนร่ำเปิง ที่เป็นในแนวทางของการอนุรักษ์และฟื้นฟู ส่วนการคัดเลือกงานพุทธศิลป์เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในงานอนุรักษ์และสร้างสรรค์นวัตกรรมของชุมชนนั้นจะเลือกงานด้านหัตถศิลป์ ประณีตศิลป์จากแหล่งธรรมชาติของชุมชน ให้เป็นสิ่งที่ส่งเสริมและสร้างความสุขให้กับชุมชน และกิจกรรมถ่ายทอดองค์ความรู้ จะเป็นการเสริมสร้างความสุขของชุมชนร่ำเปิงตามหลักพละ 5 จากการทำกิจกรรมร่วมกันในชุมชน ตามภาพดังนี้

ภาพที่ 2 องค์ความรู้จากการวิจัยเรื่อง พุทธศิลปกรรมบำบัด : การสร้างสรรค์ศิลปะเพื่อบูชาในประเพณีล้านนาของชุมชนบ้านร่ำเปิง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

สรุป

ความศรัทธาของชุมชนบ้านไร่เปิง อันหมายถึงแรงบันดาลใจของญาติโยม และช่างศิลป์ เหล่าศิลปิน เจ้าอาวาส ประเด็นสำคัญมากก็คือ เป้าหมายที่แท้จริงของการสร้างวัดสร้างงานพุทธศิลป์ นอกจากจะเป็นแหล่งรวมภูมิปัญญาแล้วของยุคสมัยแล้ว ยังควรที่จะตอบสนองการทำหน้าที่สื่อธรรม ด้วยความสะอาด สง่า สงบ และเรียบง่าย งานพุทธศิลป์กรรมนั้นมิใช่แต่เป็นเพียงสิ่งของ วัสดุ หรือสิ่งปลูกสร้าง แต่งานพุทธศิลป์กรรมยังเป็นสิ่งที่ยึดเหนี่ยวจิตใจในหลาย ๆ ด้าน หลาย ๆ แง่มุม ที่ผู้คนในพื้นที่ให้ความสำคัญ 4 ประการ ดังนี้

- 1) พุทธศิลป์กรรมตามหลักพระพุทธศาสนา
- 2) พุทธศิลป์กรรมกับคุณค่าด้านจิตวิญญาณ
- 3) พุทธศิลป์กรรมกับคุณค่าทางสุนทรียภาพ
- 4) พุทธศิลป์กรรมกับคุณค่าทางเศรษฐกิจและการเมือง รวมถึงการอนุรักษ์ในสร้างสรรค์นวัตกรรมของชุมชน ได้สร้างสรรค์ศิลปะเพื่อบูชาในประเพณีล้านนา ประกอบกับคนในชุมชนมีทักษะในองค์ความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาของชุมชน ผู้นำชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้ความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมถ่ายทอดองค์ความรู้และสามารถสร้างมูลค่าให้กับชุมชนได้ โดยมีการจัดกิจกรรมการอนุรักษ์และสร้างสรรค์นวัตกรรมของชุมชนบ้านไร่เปิงในงานพุทธศิลป์ประยุกต์

บรรณานุกรม

- ทรงวุฒิ ทับทอง และณัฐพล แสนเมืองมา. (30 สิงหาคม 2566). กิจกรรมเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมกับชุมชน. สืบค้นเมื่อ 1 กันยายน 2566, จาก <https://www.chiangmainews.co.th/social/3060218/>.
- ธฤติดา แก้วภราดัย. (2565). ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพละ 5 กับ อิทธิบาท 4. **นวัตกรรมการจัดการศึกษาและการวิจัย**. 2 (1), 31 - 38.
- พงศกร เล็งดี. (2556). การใช้ศิลปะบำบัดกับผู้ป่วยทางจิตเวช. **สถาบันจิตเวชศาสตร์สมเด็จพระเจ้าพระยา**. 6 (1), 31 - 46.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ศักดิ์ชัย เกียรติธนาสินทร์. (2546). **คุณค่าศิลปกรรมกับเส้นทางชุมชน**. กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิถีทรรศน์ มูลนิธิวิถีทรรศน์.

สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม. (2562). **ลวดลายพื้นถิ่นงานพุทธศิลป์ล้านนา**. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สายันต์ ไพรชาญจิตร. (2545). **การศึกษาเพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูประเพณีการทำบุญด้วยการสร้างพระพุทธรูปไม้ในจังหวัดน่าน**. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาการพัฒนาศูนย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.